STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11432

MIKHL LIKHT

N. B. Minkoff

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מיכל ליכט　　　　געצייכנט פון עוועלין מאַרקאָן

מיכל ליכט:

סיסטעם און רעלאַטיווקייט אין פּאָעזיע

— פון —

נ. ב. מינקאָוו

Library
of
Naum Kamenetzky

פאַרלאַג אידיש לעבן

נויאָרק 1927

Copyright 1928
N. B. Minkoff

מיכל ליכט:

סיסטעם און רעלאַטיווקייט אין פּאָעזיע

Library
of
Naum Kamenetzky

די אורזאַך, וואָס שטערט פֿאַנאַנדערצופֿלייבן זיך אין אַ דערשיינונג ווען נאָך אין כאַאָטישן צושטאַנד, סיידן אַז איר פּראָצעס פֿון פֿאָרמירונג איז שוין פֿאַרענדיקט און פֿאַרורזאַכט אַזוינאָך די פּערספּעקטיוו וואָס העלפֿט צו זען קלאָר איר מהות, ליגט אין דער שווערקייט צו באַפֿרייען זיך פֿון פֿאָרורטיילן און סענטימענטן כּדי איבערצושאַפֿן אין זיך מיט דער הילף פֿון סיסטעם דעם געדאַנק פֿון דער רויער דערשיינונג און דערפֿירן זי באַוואוסטזיניק צו אַן אָביעקטיווער קאַטעגאָריע. די דאָזיקע שווערקייט דערלויבט מיט איינצוזען פֿאַקטן, אורזאַכן און מיטלען. ניט אַרייַנדרינגענדיק אין זיי קאָן מען זיי ניט באַזייטיקן און אויך ניט אָננעמען. די וואָס האָבן דערבראַכט זייער באַוואוסטזיניקייט צו אַ פֿאַרנונפֿטיקער אָרדנונג אויפֿן סמך פֿון אָביעקטיוויזירטער דערפֿאַרונג און אויסנוצונג פֿון חושים ביז דער העכסטער אָנשטרענגונג פֿון זייערע מעגלאַכקייטן, זיינען געווען די וועגווייזער פֿון דער מענטשהייט. מיט אימפּולס און צופֿאַל פֿון עמאָציע קאָן מען אָפּגעשוואַכט ווערן אין נידערלאַגעס אויפֿן וועג צו זעלבסט און וועלט דערקענטניש און אַזוינאָך ניט אויסנוצן זיך און דאָס אַרומיקע אין דער פֿולסטער מאָס לויט דעם אייגענעם באַדורף, ווייל דאָס אימפּולסיווע און עמאָציאָנעלע, וואָס קוואַלט פֿון אונדזער אונטערבאַוואוסטזיין, פֿאַרגיסט און צעשטערט אונדזער קלאָרקייט און ריינעם זין, אויב מיר לערנען זיך ניט אויס דאָס אָמווענדן אָדער אינגאַנצן פֿאַרניכטן לויט אונדזער פֿאַרלאַנג. דעם קינסטלערס עובֿדא איז אויסצואיבן זיין באַאָבאַכטנדיקע און וויזיאָנערישע קראַפֿט אַזוי אַז ער זאָל קאָנען אינטואיטיוו סיסטעמאַטיזירן די גרונט־פּראָצעסן אין כאַאָטישע דערשיינונגען און דורך זיין אויסדרוק דאָס אָפּצושאַצן אינסטינקטיוו. די גראַדאַציע צווישן קינסטלער ווענדט זיך פֿון זייער קאָנען אינטעלעקטואַליזירן די דאָזיקע מעגלאַכקייטן און דערבערענגען

דעם אויסדרוק פון זייערע באַאָבאַכטונגען און וויזיעס צו צערעבראַלער ריינקייט. דערפון נעמט זיך דאָס וואָס אין צייט פון נייע גייסטיקע אָריענטאַציעס קאָנען בלויז די באַוואוסטזיניקע קינסטלער זיי אויס־נוצן און די אומבאַוואוסטזיניקע ווערן פון די אָריענטאַציעס אויסגע־נוצט. אין פאַל פון די ערשטע ווערט אַריינגעבראַכט אַ נייע גייסטיקע דערגרייכונג דעמאָלט ווען דורך די צווייטע ווערן פאַראורזאַכט אָנ־צאָליקע איבערחזרונגען מיט זייערע אויסערלאַכע פון פריער אָנגענו־מענע מאָדע־מוסטערן. אַלס ביישפּיל קאָן דינען יעדע שול און ריכטונג אין קונסט. פאַרן גרעסטן טייל קינסטלער, ספּעציעל עמאָ־ציאָנעלע, איז יעדע ריכטונג אַן אויסערלאַכע קאַטעגאָריע וואו זיי זעען נאָר די אויסערלאַכע אַטריבוטן און גלויבן אַזוינאָך אַז בלויז אין דער נייער פּאָליטור אָדער קאָמבינאַציע פון קעגנשטאַנד, וואָרט און קלאַנג ליגט דאָס הויפּטגעוויכט, ביז וואַנעט דאָס ווערט מיט דער שנעלער צייט אַ קלישע און דורך אַ נייער מאָדע אָפּגעווישט; דעמאָלט ווען פאַר די צערעבראַלע אָביעקטיוויזירנדע קינסטלער ליגט דער שווער־פּונקט אין דער נייער פון זיי געשאַפענער סיסטעם אויפן סמך פון דער טראַדיציע און דעם קעגנוואַרטיקן מאַטעריאַל אויסנוצנדיק דאָס לעצטע פאַר אַ קינפטיקער גייסטיקער קאָנסטרוקציע. די קלישע מאָדערניסטן צ. ב. אויטענטיזירן זיך מערער מיט זייערע קאָנסומירער וועלכע זיימען אויך אין דער מאַיאָריטעט און זיינען דערפאַר מער אָננעמבאַר איידער די קינסטלער וואָס דערגרייכן אינווייניקסטע סיסטעם־דויערהאַפטיקע רעזולטאַטן דעמאָלט ווען די לעצטע ווערן אין דער קעגנוואַרט דערזען בלויז פון די ווייניקע וואָס זיינען ראוי צו סיסטעמאַטיזירן און צו פאַנאַנדערקלייבן זיך אין נייע אָנשטרענגונגען. די צייט אָבער, ווען דערשיינונגען פאַרענדיקן זייער „פּראָצעס פון פאָרמירונג", שווענקט אַראָפּ די ערשטע אין ענציקלאָפּעדיעס און לעקסיקאָנען און טראַנספיגורירט די צווייטע אין דויערנדיקע וועגוויי־זער וואָס פאָרמירן דעם גאַנג פון אונדזערע ווייטערדיקע אַנטוויקלונגען. דערמיט לאָזן זיך אייגנטלאַך דערקלערן די מאָדנע פאַקטן וואָס אַ סך גרויסע גייסטער, אין זייער צייט איינצלנע אינאָוואַטאָרס, האָבן

דורכגעמאַכט דעם פּראָצעס פון פאַרלוימדונג אין פאַרשידנאַרטיקע גראַדאַציעס ביז די צייט אַליין האָט זיי באַוויזן אין זייער נייער, פון זיי אַריינגעבראַכטער אָרדנונג און האָט געביטן די באַציאונג צו זייערע פאַרלוימדער ווי אויך צו די פון זיי אָנגעמבאַרע פראַכטפולע שמעטערלינגען וועלכע זיינען פאַרברענט געוואָרן פון דער ליכטיקייט וואוהין זייערע פאַרערער האָבן זיי געווענדט.

צווישן די פילע דיכטער וועמען די כוואַליעס פון פאַרגענגלאַכע נייקייטן פאַרטראָגן וואו דער צופאַל וויל, שטייט מיכל ליכט א באַוואוסטזיניקער אויף אַן אויסגעפּאָרשטן קאָמקרעטן באָדן און סיסטעמאַטיזירט דאָס כאַאָטיש־רוישנדיקע און דורכגעטראָגענע אין קאָנקרעטע פאָרמולעס און ווענדט זיי אָן לויט זיין אייגענעם ווילן.

רעדנדיק אין זיין דריטער פראָצעסיע וועגן אונדזער חוט־השדרה וואָס בייט זיך ניט און דערציענדיק דעם טויט לאָזט זי עלנד „די צעווערימטע רויע ערד" פון אונדזער לעבן, באַמערקט ער אַז צוויי נייע צוגעקומענע סימבאָלן (מיט זייערע פאַרשידנאַרטיקע רמזים) זיינען דער באַשטאַנד פון אונדזער מאָדערניזם: דער ערשטער סימבאָל — „און וויפיל שוין געזאַמלט פאַרן קרן היסוד?" און דער צווייטער — דער פּראָווינציאָנעלער אויפּברויז — „ראַדיאָ". זיין מאָדערניזם באַשטייט ניט אין דעם טראָגן „דאָס ביסל לייזאַכץ" פון יעדן לעצטן „יאריד", נאָר אין דער ניי־געשאַפענער אָרדנונג וואָס ווערט גענויט פון דעם נייעם מאַטעריאַל און דער נייער אָריענטאַציע און ווערט פון אָט דעם אַלעם ר ע ל אַ ט י ו ו אויסגענוצט, ווייל

„צוויי מאָל צוויי איז אַ קאַפּאָטע
פון אַטלאַס
און זיגזאַגן
לויפן פּאַראַלעל צו אַ ראָמבוס,
ביז זיי שלאָגן זיך אָן אין רינצלען"
(אין שליסל פון ווייס)

דעריבער איז ביי אים אַ באַוואוסטזיניקע פאָרמולע, וואָס איז אויך אַ רעזולטאַט פון רעלאַטיוויקייט, דער סאַמע קווינטעסענץ פון אַ דערשיינונג, אָבער די אָנווענדונג און באַלויכטונג איז אַלעמאָל אין רעלאַציע צו דעם „ווי אַזוי" און „וואו" און „צוליב וואָס" ווערט אָנגעווענדט די פאָרמולע. אַן אומדערפאַרן אויג קאָן עס אָננעמען אַלס סתירות צווישן פאַרשידענע באַציאונגען אויב עס פאַרזעט דעם גרונטקוואַל פון וועלכן עס שטראָמען באַגריפן, אינטואיטיוו אָפּגערייניקט פון פאַרשידענע כאַאָטישע צופאַלן און אינסטינקטיוו אָפּגעשאַצט די וועלאָסיטעט, קראַפט, שטח און צייט, זייערע אורזאַכן, שיכותן און פראָגנאָזירונגען אין אָנגעזיכט פון דעם לעבן מיט זיינע אוניווערסאַלע צוזאַמענגעוואָרצלטע אָפּשפיגלונגען. דאָס דאָזיקע כאַאָטישע לעבן ווערט פון אים הנחה־מעסיק דערצערט ביז צו דער לאַנגזאַמסטער קלאָרקייט אין זיין ליד „שטילקייט און רעגונג":

„פיל איך ווען נאָר רעגונג באַוועגט זיך דאַן מיין קערפער
אַזוי מאָדנע און ציט מיך צו עטוואָס וואָס איז פוסט און ליידיק.
ס'איז גוט
צו פילן שטילקייט. שטילקייט איז אַ לאַבירינט פון זאַכן וואָס געווען
פאַרוואַנדלט דורך מאַגיק אין זאַכן וואָס זיינען. רעגונג —
ניין. רעגונג אַנטבלויזט די פאַרלאַנגען. שטילקייט
דעקט זיי איבער מיט אַ טייערן קילן שאָטן.

רעגונג איז אַ פוילער הונט וואָס בענקט
נאָך רו. שטילקייט איז דער פלינקער יעגער
פון עכאָס. רעגונג לויערט אויף מיר אין טאָג־ליכט,
שפּאַנענדיק איבער די אומרויִנע שטאָט־גאַסן. שטילקייט
פילט מיין וועזן אָן ווי איך וואָלט בלאָנדזשען
איבער די פאַרגרינטע שטעגלאַך פון וועלדער. רעגונג
איז אומווירדיק, ווייט פון שיין, אָפּשיילאַך. שטילקייט

> אָבער — וואו גאָר איך זאָל ניט קומען, דאָרט איז אויך
> פאַראַן דער וואונדער פון לעבן. און דאָס איז —
> שטילקייט".

מאַרינעטי, וועלכער האָט אָנגענומען די לאַסטן פון דער פאַר־גאַנגענהייט אַזוי אַז די שולד פון ניט קאָנען זיך צוליב זיי ווייטער באַוועגן און „אַנטבלויזן אונדזערע פאַרלאַנגען" איז געפאַלן אויף זיין „אורזאַך און ווירקונג"־אויסטייטשונג פון דער טראַדיציע, האָט ניט איינגעזען אַז ניט די פאַרגאַנגענהייט איז שולדיק נאָר דער פוטוריסט וואָס וויל זיך באַפרייען פון קאָפּווייטיק דורך אַראָפּנעמען דעם קאָפּ. „דער שפּרונג אין דער צוקונפט" מוז האָבן אַן אָנשפּאַר־פּונקט פון וואַנעט מען קאָן שפּרינגען. די שולד ליגט אין דעם וואָס דאָס דערפאַרענע צוזאַמען מיטן אמתן און פאַלשן אין דער טראַדי־ציע איז ניט באַזיגט געוואָרן דורך די פוטוריסטן מיט דער הילף פון אָפּקלויב און אַזוינאָך באַצוואונגען די שטאַפּלען פאַר דער צוקונפט.

אין קעגנזאַץ צו דער אימפּאָזאַנטער געפּעכט־אַנשויאונג מיט אירע וואַנדאַלישע באַרעכטיקונגען וועמעס „אורזאַך און ווירקונג" איז די אומקאָנסעקווענטקייט פון זייער טראַכטן, באַווייזן זיך אויפלויכ־טונגען פון מאָדערנע קינסטלער וועלכע זיינען ווייט פון ריטערלאַכ־קייט נאָר וועמעס געוואַגטקייט באַשטייט אין בלויז „האַלטן קאָפּ" און דערפירן אויסלעבונגען ביז אַ קאָנסעקווענץ אין רעלאַציע מיטן לעבן און אויפן סמך פון די פאַרשידענע אַטריבוטן וואָס דער סך־הכל פון דער טראַדיציע האָט באַפעסטיקט.

אין ליכטס אינטואיטיווקייט ליגט דער באַגריף אַז דער בערג־סאָנישער „עלאַן וויטאַל" איז די „רעגונג וואָס אַנטבלויזט פאַר־לאַנגען" און די שטילקייט, די טראַדיציע, וואָס „דעקט זיי איבער מיט אַ טייערן קילן שאָטן", איז „— — — אַ לאַבירינט פון זאַכן וואָס געוועזן פאַרוואַנדלט דורך מאַגיק אין זאַכן וואָס זיינען."

אָן דעם סכום דערפאַרונגען ווייסן מיר ניט וואָס אָנצונעמען אַלס אַ הנחה, וואָס אָפּוואַרפן, פון זיך אָפּווענדן, ווי אַזוי צו דער־

גרייכן דורך סינטעזן אָדער אַנטיטעזן נייע ווערטן און ווי אַזוי זיי דערגרענגען צו מעגלאַכער פּערפעקטער דויערהאַפטיקייט, אָפּהיטנדיק אַזוינאָך דאָס אורשפּרינגלאַכע פון אומנויטיקע צופאַלן און פאַרשווענ־דערישקייט. דערפון נעמט זיך די פאַרשטענדניש, אַז דאָס ניט דער־פּאָלגרייכע מאַניפּולירן מיט זיך, מיט דער קינסטלערישער פּאָרויס־פאַרטראַכטונג און מיט דעם פורעם וואָס אַנטשפּרעכט די דאָזיקע פאַרטראַכטונג, איז אומפאַרמיידלאַך, סיידן אַז מען האָט דערפאַרן די אומפאַרמיידלאַכע דערפּאָלגן, שטרויכלונגען צוזאַמען מיט זייערע אור־זאַכן און מען ווענדט זיי אָן האַרמאָניש צו דעם מאַטעריאַל, דער עפּאָכע, די פון פריער צוגעגרייטע מעגלאַכקייטן און אייגענע לימיטאַציעס.

דאָס מערקט זיך ביי ליכטן נאָך קלערער אין זיינע דערציילונגען, אין וועלכע ער איז אַן אינאָוואַטאָר. יעדע דערציילונג איז אַ באַזונדער לעבן מיט באַזונדערע געזעצן אין פאַרטראַכטונג און באַהאַנדלונג. אין דעם פּרט איז ער פון די גאָר ווייניקע אידישע דערציילער וואָס זיינען ווייט פון קלישע און ביי וועמען עס חזרן זיך ניט איבער דער אינהאַלט און די פאָרם, ווייל דאָ אַרבעט אויך זיין רעלאַטיווער צוגאַנג. אפילו צו און אין דער טראַדיציע („שטילקייט") באַציט ער זיך שכלדיק, כדי ניט אריינפאַלן בלינדערהייט אין דער

„טיר וואָס האָט זיך צעעפנט מאַיעסטעטיש
און געזאָלט דיך פארשלינגען"

(„פערספעקטיוו")

וואו דער פאַטום שלעפּט זיך אַרום אַמאָל מיט אונדזערע לעבנספולע חושים, די

„פינק ריזן־שוואַלבן
מיט וואונדערלאַך־אַקאָרדירטע אינסטרומענטן
(וואָס) פארפלייצן די וועלט מיט געזאַנג"

(פינק שוואַלבן)

און אַמאָל

„מיט בעלמעס אויף די אויגן

שוועבט פּאַטום . . .
פּאַטום זוכט עמיצן
אַ לונג־און־לעבער אים אויפן נאָז אָנהענגען —
פּאַטומס טאַדלענדיקע מיסיע."
(פּערספּעקטיוו)

אין זיינע לידער „טראַדיציע" און „סאַפּיסטן־גאַלעריע" ווערט די דאָזיקע רעלאַטיוויקייט נאָך בולטער אונטערשטראָכן. דאָרטן וואו די טראַדיציע איז פון זיך אליין שוין ארומגעראַנדט מיט א זיכערער „אורנע פון גראָ־שטויביקן ליים" פילט ער אז

„אַזאַ הייליקער עמפּירישער הויך
וויקלט מיך ארום
אין מיין פולשטענדיקער שטילקייט"

און דאָרטן וואו דער קאָנואַסער פאַרהייליקט די טראַדיציע צוגעבנדיק צו איר לעגענדאַרישקייט דעם אַלגעמיינעם סך־הכּל פון אומבאַגרינדע־טער פאַרערונג שניידט ער אויף דעם פאַרהאַרטעוועטן טאַבו־שאַלאַכץ און באַווייזט אונדז די מעגלאַכע נאַקעטקייט, וואָס איז, אייגנטלאַך, אַ סאַטיריזירונג איבער אונדזערע מיינונגען.

דער קונסט־ליבהאָבער אין זיין „סאַפּיסטן־גאַלעריע" טרעט ניט אריין אין דעם ענין „מיקעל אנדזשעלאָ" כדי אים צו באַגרייפן, נאָר באַנוגנט זיך מיט א „גראַוויר ארבעט פון מיקעל אנדזשעלאָס בילד" און

"די געבראָכענע שטריכן
פון דעם סקולפּטאָרס פאַרומערט־קרעפטיקן געזיכט
מאַכן אים זאָגן:
„מען זעט דעם קאָלאָסוס
דורך די ווי־פון־שטיין געהאַקטע
און האַרטע ליניעס אין זיין אויסדרוק..."

און דאָ ווערט די טראַדיציע אליין געשיקט פון ל י כ ט ס ק ר י ט י־

שער קלאָרקייט אויפהענגען דעם קונסט־ליבהאָבער „א לונג־און־לעבער אויף דער נאָז“:

„און די פאַרגאַנגענהייט פאַרגראָבן
אין די מיריאַדן פאַלדן פון פינף הונדערט יאָר
שעפּטשעט קוים אין זיין טויבן אויער:

„דער ברוטאַלער טאָריגיאַנאָ דעל טאָריגיאַני האָט צעקריפּלט חבֿריש דאָס געזיכט פון זיין מיטשילער בואָנאַראָטי*) ווען ביידע האָבן געלערנט סקולפּטור אין בערטאָלדאָס שול אין מוזעאום פון אַנטיקן, אויסגעהאַלטן פון לאָרענזאָ דע מעדיטשי אין די גערטנער פון סאַן־מאַרקאָ“.

דאָ באַווייזט די טראַדיציע אז „די ווי־פון־שטיין געהאַקטע און האַרטע ליניעס אין זיין אויסדרוק“ נעמען זיך דערפון וואָס טאָריגיאַנאָ האָט אים גוט־ברודעריש צעקריפּלט זיין פּנים, און אז ניט צוליב דעם איז ער קאָלאָסום און די „געזיכט־ליניעס“ זיינען די ראיות.

דער פעסטער באָדן פון דערגרייכונגען ליגט אָבער ניט בלויז אין דעם סכום דערפאַרונגען וואָס ווערט באַנוצט צוזאַמען מיט דעם נאָר־וואָס דערוואָרבענעם מאַטעריאַל, נאָר אויך אין דעם מיטל ווי אזוי מען באַנוצט זיך דערמיט. דער דאָזיקער מיטל הענגט אָפּ פון דעם עמאָציאָנעלן עלעמענט, וועלכער דורך פאַרשידענע ניט־פאָרויסגעזעענע צופאַלן און כאַאָטישע אומריינקייטן פאַרשווענקט די מעגלאַכקייט צו ווירקן אויפן קאָנסומירער, אָדער דערזעלבער עלעמענט ווערט קאָנט־ראָלירט, באַזיניקט, אָפּגערייניקט פון ווילד־פלייש און ווערט דערפירט ביז דער ריינסטער קאָנצענטרירסטער דורכזיכטיקייט.

א גרויסע צאָל וואָס פּראָדוצירן קאָן מען צורעכענען צו די וועלכע מען וואָלט געקאָנט באַצייכענען מיטן וואָרט אימיטאַטאָרס. אונטער דעם נאָמען קאָן מען פאַררעכענען אַלע די וואָס, — אַנשטאַט

---

*) אונטערשטראָכן פון מיר, נ. ב. מ.

אינטעלעקטואַליזירן זייערע עמאָציעס אָדער מיט דער הילף פון ריינער פאַרנונפט אינגאַנצן זיך באַפרייען פון זיי און זיך ארויסטויכן אַזוי־נאָך בלויז אין דער סאמער ריינסטער און דורכגעלייטערסטער עסענץ, — באַנוצן זיך בלויז מיט זייער זכרון וועלכער, צום באַדויערן, בייט זיך ניט אין זיינע צוזאַמענהאַנגען מיט יעדן וואקסנדיקן צוג. זייער זכרון, וועלכער האָט אויפגעכאַפּט דאָס אויבנאויפיקע פון זאכן שוין דערגרייכטע, געדענקט אַז ווען מען רעדט וועגן אַ געוויסן קעגנשטאַנד דאַרף מען צו דעם קעגנשטאנד צושרייבן אלע אטריבוטן און אייגנשאַפטן וועלכע מען פּראקטיצירט אין אזא פאַל און אויב דאָס ווערט נאָך געטאָן מיטן צומיש פון (פּרישן צופלוס וואָס איז ספּאָנטאַניש צוליב דער מאָדע) „און וויפיל שוין געזאמלט...״ און אויך „ראדיאָ״ וואָס איז כּאר דעם זכרון אויך אַן אויבנאויפיקע דערגרייכונג, דאַן האָט מען אויסגעבויט אַ בנין לויט אַ מוסטער, אָדער עטלאכע מוסטערן צוזאמענגענומען, פון פרעמדע אויפטואונגען. עס קאָן אויסזען פּאראדאָקסאַל וואָס דער גרעסטער טייל עמאָציאָנעלע דיכטער זיינען זכרון־קינסטלער, ד. ה. עמאָציע־אימיטאַטאָרס. דאָס קאָן ווערן איינגעזען ווען מען באַטראַכט זייער אורשפּרונג, וואָס שלאָגט פון דעם פאַרזיכערונג־געפיל ניט צו פאַרשפּילן דורך אייגענע געוואגטקייטן, ווייל אָן פרעמדע פּאַרטיקע מאַנעקענען וועלן זיך זייערע ווערטער און אימאַזשן־קליידער ניט האַלטן. נאָך קלערער ווערט עס ווען מען זעט איין אַז די דאָזיקע קינסטלער קאָנען זיך ניט אויסהיטן פון שאבלאָנען און מיט דורכפירן און רייניקן דורך דעם אינטעלעקט זייערע אַרץ־רויקייטן פון וועלכע עס זאָל בלייבן בלויז דער ריינער מעטאַל.

דער אָבער וואָס אָנט אַז די רעאַליטעט פון פּאַסירונגען, דוכטעניש און געפילן קאָן אין פולן זין פון וואָרט אָפּגערייניקט ווערן פון שוין־פאַרהאַרטעוועטע צוואוואוקסן, און דעריבער געטראַכט ווערן, שאַפט אין דער רעאַליטעט אינערע אָרדנונג און דערוויסט אויף זיין וועג צום אויסדרוק אין דעם צוזאמענשטראָם פון באַגריפן (אָדער ער זעט איין אַז עס איז אומבאַגרייפלאַך), די אורזאַכן פון די עמאָציעס,

פון זייער ווילן און פון זייער מענטאַלער אקטיוויטעט וואָס פילטרירט זיי דורך.

דער אינטעלעקטואַליסט וועלכער געפינט זיך אין דער מינאָריטעט, לגבי דער מאַיאָריטעט זכרון־קינסטלער, ברענגט אָפּט זיין דער־גרייכונג צו דער „אורעא־מעדיא״, ווייל דער „גאָלדענער מיטן״ איז דער קאָמפּראָמיס צווישן עמאָציע און דער קאָנטראָלירונג פון דער עמאָציע. די דערפּירטע האַלב־אַקטיוויטעט באַשאַפט אַ סך גוטע מיטלמעסיקע ווערטן, וועלכע זיינען דער גרעסטער באַשטאַנד־טייל פון דעם וואָס מען רופט קולטור און אָן וועלכע מען וואָלט געקאָנט זיך גרינגער באַוועגן אויפן וועג צו ווייטערדיקע פּרואוון. אָבער די ביז־דער־לעצטער־טרעפּ־דערפירטע קינסטלערישע אַקטיוויטעט, וואָס ווערט אינגאַנצן פון עמאָציעס באַפרייט און דערברענגט צום פאָרמולאַטיווסטן אויסדרוק בלויז דעם לעצטן פייער־ריינסטן זאָמען פון דער עמאָציע אין איר סך־הכלדיקן סימבאָל, האָט אויסגעקריסטאַליזירט די צערע־בראַלקייט צו דער פאַר־עקסעלאַנס פאַרשטענדיקייט, פאַרנונפט, ווילן, באַוואוסטזיניקייט, וועמעס אָפּוועזנהייט האָט פאַרורטיילט

„די זויבערע ערנסטקייט וואָס האָט די טאַטן באַגלייט
און זייער שיינקייט מיטגעהאָלפן״

צו רוען

„.......באַוועגלאָז
אויף די גרונטן פון סמבטיון !“

(פראָצעסיע 3)

אין ליכטס פּראָצעסיעס אַם מערסטן לויכטן אויף די צאַפּאַלן פון דער „שפּיל“ דורך די ציוויליזירטע אויסגעצערטע תחנונים און ווערן מאָדולירט דורך די זיכער־געשנייצטע אימאַזשן־רמזים.

דער שליסל צו אַלאַדינס לאָמפּ איז פאַרפאַלן געוואָרן
נאָך לאַנג פאַר דעם האָט ער געראָסטעט אין דער קעשענע
פון אונדזער פאַרגעסנהייט האָט אָקס־מוט

אויף אים זיין פאַרדאַכטיקן בליק געוואָרפן
און שאָף־טרויער אים אריינגעשליידערט אין טיפן אָפּגרונט פון ים

נאָר די בויגיקע שורה וואָס דער שליסל האָט פאָרמירט
אין חלול   קערט זיך צוריק   ווי אַ בומעראַנג
צום מיטלפונקט פון אונדזער האַרץ   און השגחה
פירט אַלץ מיט איר מינדסט־פינגערדיקן נאַגל
סודותדיקע אותיות אויף פאַרמעט־ערד אוים

באַוועגלאָז ליגט ווירבל־מוט אויף דעם ראַנד פון
שאָף־טרויער   ס'צישעט שאָף־טרויערס בלוט
אין די רערן פון ווירבל־מוט
(מיר האָבן קיין שליטה ניט איבער די געוועלקטע בלעטער
פון די ברוין־פיסיקע ביימער וואָס האַלטן זיך קוים אין שורש)

מוט און טרויער פּאַיאַצעוון איבער אונדז
מיט צופעליקע סגולה־געדאַנקן   (פּראָצעסיע 3)

די צופאַלן וואָס דערפירן אַז אונדזערע פיס זאָלן ווערן

„. . . געפּענטעט   דער קאָפּ אָפּגעשוואַכט"

ווערן אזוי פיל וואַריאירט אין ליכטס ארבעט אַז עס הייבט אָן צו ווערן פאַרשטענדלאך אז דאָס ניטשעאַנישע געוויסן און רב דודל טריס־קערס „לא הלב" זיינען ניט נאָר ליכטס פאָרמולע וואָס דאַרף אריינ־ברענגען ריינקייט אין אונדזער עסטעטיק, נאָר אַז דורך דער פאַר־נונפטיקער עסטעטיק געפינען מיר זיך אויטאָמאַטיש אין די גרונט־לאַגן פון עטישער האַנדלונג ד. ה. מיט קאָנסטרוקטיוו־קולטיווירטער שיינקייט באַזיגן די אומגערעכטיקייטן וואָס זיינען מיאוס מער ווי אומגערעכט. ביי ליכטן איז דער פאַרביטערטער קאַמף אויף אַלע ליניעס פון אונדזער לעבן בלויז אַ פראַגע פון דעם קאַמף צווישן קאָפּ און האַרץ.

„קומט צופליען אַ זויבערער געדאַנק
וואָס האָט אין פּראָצעס פון פליען
זיך פאַראומרייניקט אַן עטערישן פליגל
און ראָיעט אוים אַ נעסט פאַר זיך אום
אויסצוזיצן אַ לעבנספּעאיק איי

טרעט ער אַריבער אַ פּאָר צעלעבצטע צאַמען
באַצויגן מיט פאַוועטינע־רו   ווארפט
פליטיקע בליקן אַרום   און נעמט זיך
צו דער אַרבעט פון יוירונג
ניט צופעליק ווי עס איז פאַר אונדז די זון
דער טונקעלער איבערגעקערטער טעלער פון אָוונטיקן הימל
דער צפון־בלאָזנדיקער ווינט וואָס זאָגט אָן שניי

אויסגעמאָסטן און פּינקטלאַך געוואויגן
ווי דער גילדערנער קערן אין אן אומבאאַרבעט רוי שטיק ערד
אויף אַ וואָג־מאָס וואָס מיר האָבן פאַרפעלט ביז איצט
פעסטצושטעלן   פירט דער פליטיקער געדאַנק אויס
אַ דיאַגראַם אויף די שפּאַלטן פון געהירן
מיט אַן אייטלדיק־פאַרשפּיצטן בלייפעדער

דינע פּאָקוסדיקע וויבראַציעס
באַגיין געוואַלט איבער דער פּאָלקסטימלאַבקייט
פון האַרץ"

דער אומגליק פון אַלע אומגליקן ליגט אין דער פּרימיטיווקייט פון האַרץ און דער „פּאָלקסטימלאַבקייט".

שנאה איז אין האַרץ   ניט אין קאָפּ
און קאָפּ וועט אַזוי לאַנג נאָכקלערן ווי אַזוי צו היילן האַרץ

ביז ער וועט געווינען   און געלונגט עס ק אָ פּ
נאָר איינמאָל צו געווינען   האָט האַרץ שוין פאַרשפּילט דאן
אַזוי פאַרשפּילט אַז עס בלייבט קיין פּרוטה ניט ביי דעם
אויפסניי אין קאָן צו שטעלן פאַר דער געוואַגטער
אַזאַרטער שפּיל וואָס ביידע האַלטן אין איין פירן . . . —

דאָס צערעבראַלע איז ניט ניי אין דער אידישער פּאָעזיע. ביי ליכטן אָבער איז דאָס ניט קיין אייגנשאַפט נאָר דער הויפּט־עלעמענט דערבראַכט צו אַ פולן אָרגאַנישן פּרעציזן אויסדרוק, צו אַ קעגנזאַץ פון גענעראַליזאַציעס, וואָס זיינען צוליב אינטעלעקטלאַזיקייט אַזוי באַליבט אין דער אידישער ליטעראַטור. די גענויקייט און פּינקטלאַכקייט פון ליכטס מעטאָד זיינען ניט אַזוי וויכטיק דערמיט וואָס זיי האָבן אין אונדזער מאָדערנער ליטעראַטור פאַרורזאַכט אַ סך פאַלן פון „גאַל־אויסגוס“ און אינטערעסאַנטע מעגלאַכקייטן פאַר שטודיעס איבערן אינטעלעקטועלן און קולטורעלן צושטאַנד פון אונדזער סוביעקטיווער וועזנטלאַכקייט, נאָך מער דערמיט וואָס זיי האָבן בולט אונטערשטראָכן דעם אַבערגלויבערישן מיטלאַלטערלאַכן לופט־באַגריף, אַז

„— — — מיט אַ פאַרשטעלונגס־מיטל
ווי מיט אַ שם־המפורש איז עס גאַנץ מעגלאַך צו דערגרייכן
ניט אָנצושטרענגען די דענקונגס־קראַפט“

דאָס צערעבראַלע ווערט צוליב איר זויבערקייט, פּינקטלאַכקייט און פּרעציזקייט אויסגעדריקט אין פּ אָ ר מ ו ל ע ס פון געשעענישן, וויזיעס און בילדער, וואָס ווערן צוליב דעם שאַרף־ארומנעמענדיקן וואָרט פאַרוואַנדלט אין סימבאָלן, מעג די רעאַלקייט פון דעם מאַטעריאַל זיין ווי אויגנשיינלאַך. די דאָזיקע סימבאָלישקייט, די ניט מיסטיפיקאַטאָרישע נאָר גרינטלאַך־ניכטערע, פאַרוואַנדלט ביי ליכטן דאָס רעאַלסטע אין אַ ווייט אָפּגערוקטן, קלאָרן שלומער־צושטאַנד. דאָס איז ליכטס „שטילקייט“ וואָס פאַרדעקט די רעגונג „מיט קילע

שאָטנס", דער אויסדרוק פון ריינקייט וועלכער לויכט אין זיינע ארבעטן.

אַלס ביישפּיל קאָן דינען:

זונטיק — פינפטע עווענוי

צוויי פערד אין אַ לאַק־געשפּאַן
און זייערע העלדזער
געבויגן ווי פייער ראַקעטן.

די גומי־רעדער פון פיאַקער
זאַפּן איין אין זיך
דאָס שטילע גערויש פון שפּאַצירער אין גאַס.

די יונגפרוי וועמעס רו טוליעט זיך
צום גלאַט־באַשלאָגענעם געוואַנט פון פיאַקער
באַטראַכט אין האַלב־ליגנדיקער פּאָזע
די וויטרינעס: גרויסע בלינדע אויגן.

די בייטש איבער דעם רוקן פון פערד
בליצט ווי אַ קאַפּריזער זיגזאַג,
און עמיצער פאַרלויפט דעם וועג
מיט פאַרכטיקער אוילעניש אין די אויגן.

ליכטס פינצעט־שאַרפע עקסטראַהירטע סימבאָלן „רעגונג" און „שטיל־קייט" זיינען דערקלערונגען פאַרוואָס אים מאַטערט דער דואַליזם: טראַדיציע און קעגנוואַרט, דער פּלוס און מינוס פון דעם חיהשן און מענטשלאַכן אין אונדז, דער צוזאַמענשפּיל פון מאַן און פרוי, שכר און עונש, דאָס שיינלאַז־רעאַלע און דאָס אומפאַרמיידלאַך־אַפּנאַרע־רישע. וואָלט ליכט זיך באַנוגנט מיט די דאָזיקע קעגנזייטיקייטן און

סתירות וועלכע זיינען דער באַגאַזש פון אַלע מענטשן און דערפאַר אַבסאָלוט ניט אָריגינעל, וואָלט ער געקאָנט גרינג באַטראַכטן דעם דורכגעפלאַכטן וועג וואָס געבערט ליטעראַטור, ד. ה., די זעלבע איבערחזרונגען, וואָס פאַלן אזוי שווער אויף די אומקלויבערישע מענטשן, קינסטלער ווי קאָנסומירער, באַצויגן בלויז מיט אַן אנדער גלאַנציק הייטל וואָס, ווערנדיק אין לויף פון א קורצער צייט אָפּגעבליאַקעוועט, אַנטוישט און צעטומלט ביז אַן אַפּאַטישער טעמפּקייט אָדער ציניזם. די רעלאַטיוווקייט וואָס ווערט דורך אים, אויפן סמך פון קלאָרן אויג און פילן מיטן קאָפּ, אריינגעטראָגן אין די קעגנזייטיקייטן און סתירות און טאָפּלענדיק דאריבער די קאָמפּליצירטקייטן אויף מאָך מער ווידערשפּרוכן, העלפט אָבער דער אַנטוויקלונג פון דעם „מוז" וואָס רעזולטירט אין דעם אויפבוי פון דער שטרענגסטער אָרדנונג; וואָס, באַזיגנדיק אָדער אינגאַנצן פאַרניכטנדיק די אינסטינקטיווע זעלבסטהערשונג פון עמאָציעס, שאַפט דעם ריינעם עקסטראהירטן אויסדרוק, דער דערגרייך־פּרייז וואָס איז דער קרייץ און די דערלייזונג פון יעדן שאַפער. די ציכטיקייט פון ליכטס סימבאָלן, אימאַזשן, ווערטער און ווענדונגען לאָזט אויך קלערער צו באַמערקן מיט זייערע דערפאָלגן און קאַרגקייטן דאָס זעערישע און דאָס וויזיאָנערישע, די צוויי הויפּטפענאָמענען פון יעדן קינסטלערישן מהות.

דאָס וויזיאָנערישע איז אין דעם שאַפער, אָבער די אָנרעגונג שטאַמט אומבאַוואוסטזיניק פון פאַרשידנאַרטיקע און ניט אַלעמאָל דערקלערבאַרע שטיץ־פונקטן פון רעאַלן לעבן. דערפאַר פירט דאָס וויזיאָנערישע אין זיין אַנטוויקלונג די קאָאָרדינאַציע פון מיטשטראָמענדיקע פאַקטן, וועלכע ווערן אין קעגנזייטיקער צוזאַמענהעפטונג קאָנקרעטע עמבריאָס און שפּעטער ביים פּראָצעס פון אויסדרוק דער פולער סימבאָל, אפילו ווען עס ווערט דיאַמעטראַל־קעגנזעצלאַך צו דעם רעאַלן לעבן פון וועלכן עס שטאַמט. דערמיט וואָלט מען אפשר געקאָנט דערקלערן דעם סימבאָלישן עלעמענט אין דער „ריינער פּאָעזיע" און דאָס שטרעבן בלויז צום פּאָעטיש־אַפּאָלאָנישן געגנום פון די סימבאָליסטן.

דאָס זעערישע איז שוין די רעאַליטעט זעלבסט, וואָס קאָן ווערן באַמערקט פון דעם שאַרפערן חוש, מער געאײבטער אינטואיטיווקייט און ניכטערערן וואונטש. דאָס דערזען רעאַלע זאַכן ווי זיי וואָלטן שוין ניט געווען אין „פּראָצעס פון פאָרמירונג“, דאָס סימבאָלישע אין זיי און זייערע צוזאַמענהאַנגען, דאָס איינזען די דוכטעגישן און צונויפזאַמלען זיי ווידער ווען זיי ווערן צעשטערט פון דעם ברוטאַלן „פּשוטן שכל“ אָדער דורך דעם פּלאַטאָנישן אויפן וואָר „דערינערן זיך“ אָדער דורך אַריסטאָפאַנס שמייכל, — דאָס קאָנען זיי אָביעקטיוויזירן און אריינגיין אין און אַרויסגיין פון זיי לויטן פאַרלאַנג, — דאָס דאָזיקע דערזען און אויסדריקן איז דאָס זעערישע אין זיין פולן קינסטלערישן באַדייט. מען דאַרף אָבער ניט צונויפמישן דאָס „זעערישע“ מיט דער „רעסטאַוראַציע פון פּאַסירונגען“, פון וועלכער מיר האַלטן זיך אין איין באַפרייען מיט איבערמי, אַזוי גרויס זיינען אירע טאָג־טעגלאַכע צופלוסן.

דער ניט־וויזיאָנער ווי ניט־זעער פאַלט צו צו פּאַסירונגען אין לעבן (געוועזענע, מעגלאַכע אָדער פאַרלאַנגטע) און מיט דער הילף פונם אויסדרוק רעסטאַווירט ער די פּאַסירונגען און „שילדערט“ זיי טריי פון לעבן. ווען די „טרייע אָפּשפּיגלונג“ ווערט פּערפעקט גע־מייסטערט איז ניט קוקנדיק אויף דער אַרבעט בלייבט די „זאַך“ אַ פאָטאָגראַפיע אָן קינסטלערישער אָנרעגונג. אליין פּאָרצוזעצן איר שאַפונגס־פּראָצעס לויט יעדערנס באַגער, סיידן אַז דאָס רעאַליסטישע ווערט צונויפגעוועבט מיט דעם „וויזיאָנערישן“ אָדער מיט דעם „זע־ערישן“ וואָס ברענגט צו דער העכסטער אידעאַליזירונג, טראַגישקייט, סאַטירע אָדער אַ צונויפוואַנדל פון די אַלע דריי עלעמענטן.

מיטן „פּאַסירונגען רעסטאַווירן“־מעטאָד באַנוצט זיך מערסטנ־טייל דער „זכרון־קינסטלער“ ד. ה. דער אימיטירער פון פאַקטן אָדער פון קלישע־מעגלאַכקייטן, ווייל ער קאָן דאָ זייער גרינג מאַניפּולירן מיט פּאַרטיקע טיילן און זיי גרינג צונויפשטעלן. ער קאָן ניט שאַפן רעלאַטיווע שיכותן, ווייל דער זכרון דערמאָנט זיך נאָר וועגן קלישע.

אויב דער פּראָזע־שרייבער אָדער דער פּערזן־שרייבער וואָס באַ־

מיצט זיך מיט דער נאַראַטיווער פאָרם גלויבט אַז „רעסטאַווירונג“ איז דער באַרוף פון קונסט — דאן אָבער שטרעבט ער ניט צום צומיש פון וויזיאָנערישע און זעערישע קוואַליטעטן און היט זיך אַזוינאָך פון נאָך מערערע שטרויכלונגען. זיין דורכפאַל איז גענוג גרויס דערמיט וואָס ער האָט „זיינס“ ניט ארייננגעטראָגן סיי אין אינהאַלט און פאָלגלאַך אויך אין פאָרם. דיכטער פון ריינער פּאָעטישער פאָרם וועלכע שטעלן זיך אַלס אויפגאַבע צוריק צונויפשטעלן פאַסירונגען, אָבער זייער פאָרם איז ניט נאַראַטיוו, ווערן געצוואונגען אריינצוברענגען אָדער פאַר־וואַנדלען דאָס פשוטע פונם מאַטעריאַל אין א מין רמז און מיט ניט־דערזאָגטע ווערטער מאַכן דעם איינדרוק פון מיסטיציזם, וואָס ווערט צום באַדויערן, צוליב דעם וואָס דאָס ווערט אַלץ געטאָן מיט דער קראַפט פונם זכרון, פון קלישע (און דעריבער אָן דעם רעלאַטיוון פאַר יעדן ווענד, איינדרוק און אויסדרוק), פאַרוואַנדלט אין אן אומבאַ־שטימטקייט וואָס איז דאָס באַליבסטע און וויכטיקסטע אין די אויגן פון מענטשן. דערפאַר זיינען אַזוינע שריפטשטעלער, אויסערגעוויינ־לאַך פרוכטבאַרע, מיסטיפיקאַטאָריש און סיסטעמלאָז רמזימדיק. ווי עס ווייזט אויס קאָן פּאָזע אויך אפשר בלויז פון דעם אמת זעלבסט פּאָזירט ווערן און הענגט אויך אַלעמאָל אָפּ אָן שיכותן פון די מאַ־טעריאַל־אומשטאַנדן און קאָנקרעטער סיסטעם און דאָס ווערט פאַר־זען פון די קלישע רעסטאַווירער.

אין קעגנזאַץ צו די צופאַל־מיסטיקער וואָס האַלטן זיך אויף „אומבאַשטימטקייט“ כדי ארויסקומען „טרוקענע“ פון יעדער מעג־לאַכער אויסטייטשונג איז ליכט פון די קאָנקרעטע דיכטער וואָס לאָזט זיך ניט אין וועג אָן א באַשטימטן ציל און אָן א פינקטלאַכער אָריענטאַציע פון עמאָציעס און געדאַנקען. ניכטערקייט און וויסנשאַפט־לאַכקייט איז דער צושטאַנד פון וועלכן מען איז געוואוינט צו אַנט־לויפן און א סך באַהאַלטן זיך אין צופעליקע מיסטיש־איראַציאָנעלע אספיראַציעס. אויב עס האָבן זיך געפונען מער קאָנסטרוקטיווערע וואָס האָבן ניכטערקייט און אויסגערעכנטקייט אַוועקגעשטעלט אַלס זייער באַזע, זיינען אָבער די פון זיי וואָס האָבן אין פראַצעס פאַרגעסן

דעם ציל פון קונסט, ארייגעפאַלן אין פּראָקלאַמאַציעס ווי דאָס האָט פּאַסירט צ. ב. מיט וולאַדימיר מאַיאַקאָווסקין אין באַצוג צו זיין גרעסערן טייל ארבעט.

דער טאָן פון ליכטס פּאָעזיע איז אַ סענטימענטאַלער, און זיין אויסדרוק אַן עמאָציאָנעלער — דאָס איז זיך ניט סותר מיט זיין ניכטערקייט, וואָס קאָנטראָלירט זיי. זיין אַרבעט באַווייזט אַז צוזאַמען מיט סובטילער שיינקייט, טרוימען און געפילפולקייט מוזן צוליב זייער קלאָרקייט און ריינקייט מיטפּאָרן שכלדיקייט און וויסנשאַפטלאַכער זין, וואָס ברענגען אינטעלעקטועלן געווּס מער ווי עמאָציאָנעלן. ווי אַ העלפט פון אַ צעבראָכענעם טאַליסמאַן, וואָס איז נאָך גרויסע מאַטערנישן און אַנטוישונגען געפונען און צוגעפּאַסט געוואָרן צו דער צווייטער העלפט, פּאַרורזאַכט אינטעלעקטועלן געמיס דורך דער לאָגישער צוזאַמענהעפטונג פון די ניט־גלייכע ברוך־זיגזאַגן, אָדער ווי אַ שווער רעטעניש ווערט פּאַנאַנדערגעפּאַלדעוועט און לייגט זיך זיניק און לייכט אויפן אָנגעשטרענגטן שכל — אַזוי איז דער געווּס פון ליכטס ארבעט אונטער וועלכער עס שטראָמען עמאָציאָנעלע זעערישקייט און סענטימענטאַלע וויזיע. זיין וויזיע ווי זיין עמאָציע שווימט ניט אויף דער אויבערפלאַך און זי ווערט מער געאָנט נאָכדעם ווי מען ווערט קלאָר אין דער רייכקייט פון זיינע זעערישע קוואַליטעטן, ווייל ליכט איז מער זעער ווי וויזיאָנער, מער קריטיקער ווי טרוימער. דערפאַר ווערט פון אים רעלאַטיוו, קלאָר און אָביעקטיוו דערזען דאָס לעבן, וואָס איז די אומפּאַרשטענדלאַכע, גרויזאַמע צונויפפירונג און פּאַנאַנדערהאַפטונג פון (קעגן אונדזער ווילן) רעטונגס־וואונטשן און ברוטאַלע רעאַליטעטן, וועלכע האַלטן אונדז אין געדאַנק־און־זעלאומציכטיקייטן. כאָטש די ניכטערקייט און דאָס דורכדרינגלאַכע קריטישע זעען דערפירן ליכטן צו סקעפּטיציזם און איראָניע, ווערט ער אַלץ מער קאָנסטרוקטיוו און ברענגט זיך אַלץ פּינקטלאַכער ארויס.

די ניכטערקייט און דער סקעפּטיציזם, ווי די סענטימענטאַלקייט און דער אינטעלעקט, זיינען זיך דאָ אויך ניט סותר ביי ליכטן, ווייל אויף ר י י נ ע ם א י נ ט ע ל ע ק ט א ו ן ו ו י ס ן מאָדולירן

זיך סענטימענטן און עמאציעס, ד. ה. אויף ריינער קלארער ניכטערקייט און אביעקטיוון אנאליז פון לעבן בויען זיך חלומות פון טרוימער, וואס לייזן אויס איראניע מיט גוטמוטיקן מיטגעפיל און הילפלאזיקייט מיט צערבעראלן כח. „נאר דורך אפהיטן דעם גלויבן אין מענטשלאכע חלומות וועלן מיר אפשר קאנען נאך אמאל, ווען־ניט־איז זיי פארווירקלאכן" (דזש. ב. קעבל). די איינציקע זאך וואס היט אפ „דעם גלויבן אין חלומות" איז דאס עסטעטישע וואס ברענגט אריין העכערע מאמענטן פון זין — די דערפארונג וואס געבערט געטער אין דער איינזאמקייט, אין געפארן און אויף עשאפאטן.

דאס לעבן וואס נויטיקט זיך אין זעלבסט־אויסדרוק, ווערט, צוליב דער ארדנונג וואס דער אויסדרוק פאדערט, דערזען אין קאמקרעטע סימבאלן וואס זיינען צענויפגעשטעלט פון ווערטער. ניט קיין ווערטער פון א געוויסן ווערן, נאר פון דער דערשיינונג „מתנת־הדיבור", וואס בינדט די סימבאלן צונויף מיט זייער אורשפרונג און געווינטשטן צורקונפטיקן זין און שאפט אזוינאך דעם צוזאמענהאנג מיטן אוניווערסאלן אין דער בחינה פון נייע דערקענטנישן, ווייל אויב דערשיינונגען פון דער נאטור זיינען אירע סימבאלן, זיינען די ווערטער דידאזיקע סימבאלן. דערפאר לעבן ווערטער זייער אייגן לעבן און האבן זייערע אייגענע געזעצן. די וואס טראגן אין זיך דעם באוואוסטזיניקן תוכן פון ווערטער, געפינען אויך מיטלען ווי אמבעסטן צוקומען צו זיי. דערמיט דערקלערט זיך די באציאונג צום אות און פונקטואציע.

אין ליכטס דריטער פראצעסיע ווערן אין מערער ערטער פארענטפערט אימאזשן, ריטמען און אינטאנאציעס דורך דער דערפארענער אנווענדונג פון דעם בייטבארן פוס־גאנג, שורה־שטעל, פערזן־באשטאנד און א סך פאוזעס אנשטאט פונקטואציעס (אין אפרוקן ווערטער ווי זאצן איינע פון די אנדערע). דאס ברענגט צו א הארמאניש־לאגישער מאדולאציע פון אינהאלט און פארם. די וואס פארלאזן זיך בלויז אויפן קלאנג און ניט אויפן זין פוןווארט וועלן אומזיסט זוכן שפייז פאר זייער „זעלאנרעגונג" אין ליכטס ארבעט, ווייל די אפנבארקייט פון

זיינע פילטרירטע געפילן און שכלדיקייט באַווייזט זיך נאָכן אויפברעכן פון זיינע ווערטער.

אין זיין פינקטלאַכקייט און פאראנטוואָרטלאַכקייט צום וואָרט, שטייט ליכט אמנענטסטן צו אונדזער בעסטן סטיליסט מענדעלע.

„איך וויל געפינען די געהויבענע, סטאַטעטשנע, ניכטערע ווערטער
און זיי צוזאַמענפאַסן מיט מיינע אייגענע אויסגעטראַכטע,
פאַרקלערטע — "

ווייל

„...איך וויל זיין בבחינת נאַטור
און שאַפן די רעגימענטאַציע פון שפּראַך וואָס פאַרורזאַכט
אַ נייע אָרדנונג אין דער מענטשלאַכער דערקענטניש".
(פראָצעסיע 4).

ר ש י מ ה

פון מיכל ליכטס געדרוקטע זאַכן

1917

„בלאָנדזשענדיק“ און „פראַגמענטן פון דעם וואָס איז איך“ (לידער) אין „אָנהויב“, (נויאָרק).

„היענע“ (סקיצע) אין „טאָג“, מאַי 9 (נויאָרק).

1919

„פון ערגעץ“ און „קעגן שטראָם“ (לידער), אין „פעדער“, יוני (נויאָרק).

„סטיל און ליטעראַטור“ (ליטנאָטיץ), אין „פעדער“, יולי.

„קעטסקיל בערג“ (לידער), דאָרט.

דריי לידער אין „פעדער“, אויגוסט.

ליד, אין „פעדער“, סעפּטעמבער.

קאַליל גיבראַנס „נאַכט און דער וואַנזיניקער“ (איבערזעצונג פון), דאָרט.

„פיר אויסצוגן“ און „נאָקטורן“ (לידער), אין „פעדער“, אָקט.־נאָוו.

„קאַפּיטלען פון אַ ראָמאַן“ (א. נ. : א. בעלאָזאָרקער), דאָרט.

„אַ שטורעם אין אַ טינטער“ (וועגן א. הורוויצס „משה נאַדיר“), דאָרט.

1920

„שטילקייט און רעגונג“ (ליד), אין „פעדער“, יאַנואַר.

פיר לידער, אין „פעדער“, פעברואַר.

„טראַדיציע“ (ליד), אין „אין זיך“, מערץ (נויאָרק).

„אימאָרטעלן“ (א. נ. : א. בעלאָזאָרקער), אין „פעדער“, אַפּריל.

דריי לידער (פון „פראָצעסיע 2“), אין „שריפטן“, ווינטער־פרילינג (נויאָרק).

„אורסולאַ פאַפּטאָן“ (ציקל־טויל), אין „אין זיך“, אַפּריל־מאַי.

„אַן אָוונט“ (פּראָזע פראַגמענט), אין „אין זיך“, יוני.

1921

„קאַרל סאַנדבורג“ (נאָטיץ), אין „לאָגלען“, נאָוועמבער (נויאָרק).
צוויי לידער, דאָרט.
„אין שליסל פון ווייס“ (ליד), אין „לאָגלען“, דעצעמבער.
„דער לויטערער טורעם“ (דערציילונג), דאָרט.
„פינף שוואַלבן“ (ליד), דאָרט.
„אין לאַבירינט פון זאַכן“ (א. נ.: עקס ווי זי), דאָרט.

1922

„אַן פּאַסאַן“ (אַרטיקל), אין „לאָגלען“, יאַנ.־פעב.
„לעגענדע“ (פּאָעמע), דאָרט.
„איזרא פּאַונד“ (אַרטיקל), דאָרט.
„זונטיק: פינפטע עוועניו“ (ליד), אין „נײַ־אידיש“, אויג.־סעפּט. (נויאָרק).

„עגאָעמען און אַנדערע לידער פון מיכל ליכט“, זאַמלונג, בראָשירט, 64 זײַטן, אין פאַרלאַג „לאָגלען“, נויאָרק, 1922.

„אַ ווײַלע אין דמשק“ (דערציילונג), אין „אין זיך“, דעצעמבער.

1923

„וואָרנונג צו די אוראַלטע מוזן“ (פּאָעמע), אין „אין זיך“, יאַנואַר.
„אַמעריקאַנער בריוו“, דאָרט.

1925

„מאַלפּן־טאַנץ“ (דערציילונג), אין „1925“, מאַרט (נויאָרק).
„ליטעראַטור פּראָבלעמען“ (אַרטיקל, א. נ.: א. בעלאָזאָרקער), דאָרט.
„עדיטאָריעלע נאָטיצן“, דאָרט.
„שמות“ (דערציילונג), אין „1925“, אפּריל.
„אין קאַליידאָסקאָפּ“ (נאָטיצן), דאָרט.
„פּראָצעסיע 3“, אין „1925“, מאַי.
נאָטיץ, דאָרט.

„בריוו פון נויאָרק", אין „אָנזאָג", אויגוסט 28 (טאָראָנטאָ).

„בריוו פון נויאָרק", אין „אָנזאָג", סעפּטעמבער 11.

„אָפענער בריוו צו פּרץ מאַרקיש", אין „ליטעראַרישע בלעטער", סעפּט. 18 (וואַרשע), (מיט נ. ב. מינקאָוו, י. סטאָדאָלסקי, ש. קורץ).

מאַלקאָלם קאולעים „אין אויטאָמאַט: איינס ביינאַכט" (איבערזעצונג פון), אין „אָנזאָג", סעפּט. 25.

„בערנאַרד לואיס" (נאָטיץ), אין „קולטור", אָקטאָבער 9 (שיקאַגאָ).

זעקס לידער, אין „1925", נאָוו.־דעצ.

סליטער בראונס „אַ צווישן פּלאַנעטן עפּיזאָד" (איבערזעצונג פון), דאָרט.

„מאָס, מעסיקייט און כאַאָטיקע" (אן אָפּפראַגע פון פּרץ מאַרקישס ענטפער, „מאָס אָדער מעסיקייט" אין „ליט. בלעטער", סעפּט. 25), דאָרט.

„נ. ב. מינקאָוו" (אַרטיקל), אין „קולטור", דעצעמבער 4.

1926

„פּראָצעסיע 4", אין „1926", יאַנ.־פעב. (נויאָרק).

„די אַמעריקאַנער פּאָעזיע" (אַרטיקל), אין „אונדזער בוך", יאַנ.־פעב. (נויאָרק).

„אַ געשפּרעך וועגן צוגענגלאַכן און פאַרגענגלאַכן" (דיאַלאָג) אין „1926", מאַרט.

„אַ זומער פּאָסטלוד" (דערציילונג, א. נ.: א. בעלאָזאָרקער), אין „אונדזער בוך", מערץ־אַפּריל.

צוויי סאָנעטן, דאָרט.

„לידער פון יוסף ראָלניק" (רעצענז.), דאָרט.

„עטלאַכע ווערטער וועגן טראַגעדיע", אין „1926", אַפּריל־מאַי.

„פּאַר אַ בלאַסער פּאַווע" (ראַפּסאָד), אין „אונדזער בוך", יוני.

„גילדענע יויך און צינערנע לעפּל" (דערציילונג), דאָרט.

„איך און — " (לידער), אין „אונדזער בוך", אָקטאָבער.

„וועגן צוגענגלאַכן און פאַרגענגלאַכן" (דיאַלאָג 2), דאָרט.

„פּראָצעסיע 5", אין „אונדזער בוך", נאָוועמבער־דעצ.

„טעאַטער און קינאָ" (נאָטיצן א. נ.: א. בעלאָזאָרקער), דאָרט.

דזשייכּס ברענטש קעבלס „יורגען" (איבערזעצונג פון), אין פאַרלאַג „גראָהאַר און סטאָדאָלסקי", 1926, נויאָרק.

1927

לאָרד באַלפורס „אַרגומענטאַציע אין פערזן" (איבערזעצונג פון), אין „אונדזער בוך", יאַנ.־פעב.

נייע אַמעריקאַנער פּאָעזיע (איבערזעצונג פון), דאָרט.

„פרילינג־אָדע: אַ פּאַרזוך", אין „אונדזער בוך", מאַרט־אַפּריל.

פּ. ב. שעליס „עסיי איבער דער ליטעראַטור, די קונסטן און זיטן פון די אַפינער" (איבערזעצונג פון), דאָרט.

נייע אַמעריקאַנער פּאָעזיע (איבערזעצונג פון), דאָרט.

„באַטראַכטונגען איבער דער מאַלטוזיאַנער טעאָריע" (פּאָעמע), אין „אונדזער בוך", יולי־אויגוסט.

ס. ס. עליאָטס „דער פּולקאָמער קריטיקער" (איבערזעצונג פון), דאָרט.

נייע אַמעריקאַנער פּאָעזיע (איבערזעצונג פון), דאָרט.

לידער, אין „אונדזער בוך", סעפּט.־אָקט.

גערטרוד סטיינס „ליטעראַטור באַשרייבונגען" (איבערזעצונג פון), דאָרט.

לידער, אין „אונדזער בוך", נאָוו.־דעצ.

נייע אמעריקאנער פּאָעזיע, (איבערזעצונג פון), דאָרט.

ט. ס. עליאָטס „טראַדיציע און דער אינדיווידועלער טאַלאַנט" (איבערזעצונג פון), דאָרט.

אין דרוק:

„וואָזאָן", לידער־זאַמלונג, אין פאַרלאַג „אידיש לעבן", נויאָרק.

פּאַרפּאַרטיקט צום דרוק:

„וועלוול גאָטה", מעמואַר, ערשטער באַנד.